

הונאות ביטוח סוציאלי סקירה בין-לאומית

טל לנטו   ורד פורזיקי   טליה חסין

עריכת לשון: רויטל אביב מתוק
עיצוב גרפי: אפרת ספיקר

הסקירה הוזמנה על ידי המוסד לביטוח לאומי ומומנה בסיועו

מכון מאירס ג'וינט ברוקדייל

ת"ד 3886 ירושלים 9103702

טלפון: 02-6557400

brook@jdc.org | brookdale.jdc.org.il

ירושלים | אייר תשכ"ה | מאי 2025

רקע

הונאות ביטוח סוציאלי הן ניסיונות לקבל תשלומים או הטבות מן הביטוח הסוציאלי באופן לא חוקי. הונאות אלו מוערכות בהיקפים של מיליוני ואף מיליארדי דולרים (תלוי במדינה). עם העלייה ההולכת וגוברת בהוצאות הביטוח הסוציאלי במדינות רווחה, ולנוכח תיעוד מקרים רבים של הונאות, מדינות רבות נאלצות לנהל בקפדנות יתרה את חלוקת הקצבאות לאלו הזכאים להן. מנהל המחקר והתכנון, יחד עם אגף החקירות והמודיעין במוסד לביטוח לאומי, פנו לצוות הבטחת איכות במכון מאיר-ס-ג'וינט-ברוקדייל וביקשו ללמוד על דרכי העבודה של אגפים דומים במוסדות לביטוח סוציאלי במדינות נבחרות בעולם, ועל פיהן לבחון את דרכי עבודת האגף, כדי לשפר את איתור ההונאות בישראל ואת הטיפול בהן.

מטרה

מטרת הסקירה היא לבחון מהן המגמות והפרקטיקות המיטביות בהתמודדות של ארגוני ביטוח סוציאלי בעולם עם הונאות: ההשפעות של הונאות ביטוח סוציאלי, שיעורי ההונאות, מאפייני מבצעי ההונאות ואסטרטגיות לטיפול בהונאות.

שיטה

הסקירה מתבססת על מגוון מקורות מידע שנאספו ממדינות נבחרות: ארצות הברית, אוסטרליה, בריטניה, דנמרק, דרום קוריה, פינלנד ושוודיה, שנבחרו בשל המידע הזמין בנוגע להן. מקורות המידע כוללים: מאמרים אקדמיים מן הספרות המקצועית הישראלית והבין-לאומית, דוחות מחקר, מסמכים רשמיים של משרדי ממשלה ורשויות סטטוטוריות, תחקירים מן התקשורת, חוקים ותקנות. כן נערכו שלושה ראיונות עומק חצי מובנים מקוונים עם מומחים בתחום הונאות ביטוח סוציאלי מאוסטרליה, בלגיה וישראל.

עיקרי הממצאים והמסקנות

הונאות ביטוח סוציאלי מהוות נתח קטן יחסית מסך התקציב לביטוח סוציאלי, אך הנזק הכלכלי המצטבר הנגרם מהן גדול ועשוי להגיע למיליוני ואף למיליארדי דולרים. משום כך, גיבשו מדינות רבות אסטרטגיה מקיפה ורב-שלבית להתמודדות עם התופעה, הכוללת מניעה, איתור, חקירה וענישה. בתחום המניעה ננקטים צעדים לצמצום ההיתכנות לביצוע הונאות, כגון שיפור תהליכי מיצוי זכויות, שילוב טכנולוגיות זיהוי ביומטריות ופרסום מידע לציבור שנועד להרתיע אנשים מביצוע הונאה ולהעלות את מודעות הציבור לסכנת גניבת זהות. בתחום האיתור נעשה שימוש בכלים מגוונים – קווים חמים, בדיקות מדגמיות, הכשרת פקידי, הצלבות נתונים, ובשנים האחרונות גם במערכות מבוססות בינה מלאכותית. מן הסקירה עולה הצורך בשימוש זהיר ומושכל במערכות אלו, תוך כדי שמירה על עקרונות של הוגנות ושילוב של שיקול דעת אנושי. בשלב החקירה בולטת הבחנה בין גישה מניעתית, שבה תביעות נבדקות מראש, ובין גישה תגובתית המתבססת על חשד להונאה. אמצעי הענישה כוללים החזר כספים, קנסות, שלילת הטבות ולעיתים גם העמדה לדין פלילי, על פי חומרת המקרה והמדיניות המקומית. מטרת הענישה היא הן אכיפה הן הרתעה.

ההתמודדות עם הונאות בביטוח הסוציאלי מציבה דילמות אתיות מורכבות המחייבות איזון בין שמירה על מערך ההטבות לזכאים ובין הגנה על כבודם וזכויותיהם, במיוחד בקרב אוכלוסיות מוחלשות. נהלים נוקשים או שיטות שגויות לזיהוי הונאות עלולים להגביר חשדנות ולפגוע באמון הציבור. לצד פיקוח יעיל, יש לטפל בגורמים להונאה באמצעות שיפור נגישות למידע, פישוט תהליכי מיצוי זכויות וחזוק רשתות תמיכה. ההתמודדות מערכתית מקיפה, המשלבת בין פיקוח יעיל ובין צמצום פערים חברתיים ושיפור השקיפות והנגישות, יכולה לא רק להפחית הונאות אלא גם ליצור מערכת צודקת ויעילה יותר, ובכך לחזק את אמון הציבור.

דברי תודה

אנו מודות למרואיינים במחקר על הזמן שהקדישו ועל השיתוף בניסיונם.

תודתנו נתונה למוסד לביטוח לאומי על תרומתו למחקר, ובפרט לניצה קסיר ותומר הלה ממנהל המחקר והתכנון, ולאמיר שהרבני ומורן אחרר מאגף החקירות והמודיעין.